

Durant els primers mesos de la transició la possible legalització del Partit Comunista d'Espanya (PCE) era un tema especialment significatiu, sobretot perquè en aquell moment es feien passos molt importants per institucionalitzar el procés democràtic i per girar full, de manera definitiva, a una etapa funesta per a la història d'Espanya. I era també important per moltes raons. En primer lloc, perquè el PCE i, a Catalunya, el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), el partit germà, havien representat un destacat paper en la lluita contra el franquisme, especialment en la darrera etapa. Tot i que els comunistes no es podien atorgar el monopoli de les lluites antifranquistes, no és menys cert que havien demostrat una important capacitat de mobilització i que, a l'inici de la transició, després de la mort de Franco, era el partit de l'oposició amb una militància més nombrosa, més organitzada i més disciplinada.

Però els comunistes havien estat l'autèntica bèstia negra del franquisme, juntament amb la maçoneria. Ésser maçó i ésser comunista –dues categories que, en la pràctica, es van donar en molt poques ocasions en una mateixa persona– equivalia a ser l'encarnació del mal, ja que el franquisme els hi atribuïa totes les malvestats comeses al país. I la imatge diabòlica del comunisme es va mantenir fins a la transició, fins al punt que, per a la cúpula militar, la possibilitat que els comunistes arribessin a ser persones normals –és a dir, legals– a l'estat espanyol era una eventualitat inimaginable.

D'aquí que la qüestió de la legalització dels comunistes esdevenia extraordinàriament polèmica. Avui sabem que la possibilitat d'un sistema pseudodemocràtic que excloués els comunistes gaudia del vist-i-plau dels Estats Units. Que el Govern en cap cas preveia la legalització de forces que se situessin a l'esquerra del socialisme. I sembla que fins i tot el PSOE hauria acceptat que en unes primeres eleccions generals el PCE no s'hi hagués presentat. En converses bilaterals celebrades entre dirigents comunistes i Felipe González i Enrique Múgica, aquests s'havien compromès, si es donés aquesta eventualitat, a lluitar des del Parlament per la legalització del PCE, però en cap cas

El 9 d'abril de 1977, ara fa trenta anys, l'aleshores president del Govern, Adolfo Suárez, va prendre la que possiblement seria la decisió més important de la transició: legalitzar el Partit Comunista d'Espanya i permetre que es presentés a les primeres eleccions democràtiques que se celebraven des de la Guerra Civil.

Tornen els comunistes

haguessin qüestionat que se'ls excloués de la cursa electoral.

La presència comunista al carrer. Els comunistes eren conscients, doncs, de les dificultats que creava la legalització, més pel fet que alguns dels seus dirigents, com el mateix Santiago Carrillo, secretari general del partit, o la seva presidenta, Dolores Ibárruri, procedien de la Guerra Civil. I aquest era un inconvenient afegit. D'aquí que l'estratègia comunista, pràcticament des de l'inici del procés de transició, passava per guanyar la legalitat al carrer, tot aprofitant la important militància comunista en el món laboral i també en el món intel·lectual i cultural. De fet Santiago Carrillo havia entrat a residir a Espanya ja el dia 9 de febrer de 1976 i, tot i que lluí una disfressa en forma de perruca, la seva activitat política era intensa i entrava i sortia del país amb gran facilitat.

Justament l'actitud de forçar la legalitat havia col·locat en una situació delicada el Govern de Suárez, pressionat com estava pels condicionaments militars. Segons algunes fonts, en la reunió que Suárez va mantenir el mes de setembre de 1976 amb els alts comandaments de l'exèrcit, per explicar-los la reforma política, va donar garanties que el PCE no seria legalitzat. I una setmana després de la celebració, el 15 de desembre de 1976, del referèndum de la reforma política, Santiago Carrillo era detingut per la policia a Madrid, juntament a altres dirigents comunistes. La tarda del 22 de desembre la notícia circulava com la pólvora i mentre el Govern havia de preocupar-se sobretot per la seguretat del líder comunista, reclòs en una Direcció General de Seguretat que era un autèntic niu de policies involucionistes, el Partit mobilitzava la seva militància al carrer. Comptat i debatut Carrillo va roman-

Madrid, 9 d'abril del 1977. Militants del PCE celebren la notícia de la legalització del partit.

dre detingut vuit dies i, finalment, el jutge el va deixar en llibertat. Al capdavall, la detenció va servir per avançar en el procés de legalització del PCE. Com ho va fer també la serenitat i organització amb què un mes més tard va saber comportar-se la militància comunista arran de l'assassinat dels advocats laboralistes d'Atocha a mans d'un escamot d'extrema dreta.

Finalment, la legalització. En aquell moment, i a desgrat de totes les reticències, era clar que la credibilitat del procés democràtic i de la mateixa transició depenia de si el PCE era o no legalitzat. Però la fórmula continuava essent complexa. Quan el dia 22 de febrer de 1977 el PCE va presentar la seva inscripció al registre d'associacions polítiques, establert pel Govern,

i per on havien passat ja la pràctica totalitat de forces de l'oposició, va veure com la seva sol·licitud era rebutjada. Al capdavall, tot havia de dependre d'una decisió política que, en cap cas, no era fàcil. Una reunió entre Carrillo i Suárez, celebrada el dia 27 de febrer, establia les bases de la legalització del PCE, amb les contrapartides mútues que havia de comportar i que, inevitablement, passaven per l'acceptació de la monarquia per part del PCE.

Era el pas previ perquè, finalment, el dia 9 d'abril –aquell dia queia en el Dissabte Sant– el Govern espanyol donés a conèixer, finalment, la legalització dels comunistes. El ressò de la notícia fou, no cal dir-ho considerable. D'una banda, la satisfacció dels dirigents comunistes –el mateix dia feien públiques declaracions Carrillo i Ramón Tamames– va arribar acompanyada de les cordials salutacions de personalitats de l'oposició, com el socialista Tierno Galván o el demòcrata cristià Joaquín Ruiz Jiménez. Mentrestant la dreta reaccionava amb exabruptes. Fraga Iribarne ho considerava “un greu error polític i una farsa jurídica”, mentre que l'extrema dreta, per boca del “sindicalista” Juan García Carrés, afirmava que amb la legalització del PCE “s'ha traït Espanya i tots aquells que van morir en la nostra Croada”. La reacció més emblemàtica havia de venir, però, de l'exèrcit: mentre es produïa la dimissió del ministre de Marina, Pita da Veiga, el Consell Superior de l'Exèrcit donava a conèixer una nota en què expressava la repulsa general de totes les unitats de l'exèrcit a la legalització del PCE, per bé que per disciplina admetia el fet consumat “en consideració a interessos nacionals d'ordre superior” i acabava recordant que l'exèrcit continuava essent la garantia en la defensa de la unitat de la pàtria, de la seva bandera i de la integritat de les institucions monàrquiques. El dia 15 d'abril Suárez convocava les primeres eleccions de la democràcia per al dia 15 de juny de 1977.

Pelai Pagès i Blanch

25 de la ruptura comunista a Catalunya

El dia 12 d'abril de 1982 va culminar el procés de dissidències que des de feia uns quants anys dividia el Partit Socialista Unificat de Catalunya, entre els partidaris de la política eurocomunista –que definia la línia oficial del partit– i el sector més ortodox, els anomenats prosoviètics o “afganesos”, que havien justificat la invasió soviètica d'Afganistan. La ruptura, traumàtica, plena de retrets, havia tingut com a pròleg el cinquè congrés del PSUC del mes de gener i va anar seguida de l'expulsió d'una trentena llarga de membres del comitè central el mes de març. Els expulsats, finalment, van constituir el nou Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC), dirigit per l'històric Pere Ardiaca, com a president, i per Joan Ramos, com a nou secretari general. Definit per una ideologia marxista leninista i defensor del dret a la autodeterminació, el nou partit aplegà un bon estol de dirigents històrics del PSUC i de CCOO, com Josep Serradell, Alfred Clemente, Celestino Sánchez o Leopoldo Espuny, i va abocar el PSUC a una crisi d'identitat de la qual ja no es va recuperar.